

POS KASA

Mnoge firme i obrtnici ovih dana imaju dilemu kakvu kasu uzeti za svoju trgovinu ili ugostiteljski objekt. Pripreme za turističku sezonu treba početi na vrijeme. Pored klasične registar kase najpopularnije su kompjutorske kase, koje pružaju neke veće mogućnosti u radu. Osnovni zadatak kase u maloprodaji je da izda maloprodajni račun, te da vodi evidenciju o prometu. Popularni naziv takvih kompjutorskih kasa je POS kasa. POS znači „point of sale“ ili u prijevodu prodajno mjesto. Kasa može pored toga i raditi kalkulacije, te voditi stanje skladišta, a može se iskoristiti i za veleprodaju. Naravno ako ste vični knjigovodstvu možete pomoći nje sami raditi kompletno i robno i financijsko. Sa takvom kasom možete raditi i cjenike, jelovnike, propagandne letke i sve ono što možete raditi na računalu. Pa to i je u osnovi računalo.

Ono ne mora biti posljednji krik tehnike. Može biti sklopljeno čak od osnovnih komponenti, koje su već i pomalo zastarile. Još uvijek veliki broj knjigovodstvenih programa radi još sa starim operativnim sistemom DOS, kojem je dovoljan čak i polovan PC koji ne možete iskoristiti za drugi posao ili za igrice. Čak i programi koji rade pod Windowsima nisu mnogo zahtjevni, ali ako uzimate novo računalo neka to bude minimalno procesor Celeron od 2,4 MHz i RAM 256 MB. Najmanji HDD koji možete kupiti je 40 GB, što je i previše, ali manje ne može. Matičnu ploču uzmite koja na sebi ima integriranu i zvučnu, mrežnu i grafičku karticu, pa čak i modem, ako se želite povezati sa recimo dislociranim knjigovodstvenim servisom ili centralom firme. Ako koristite ISDN ili ADSL onda Vam modem nije potreban, već drugi uređaj, ali o tome je dosta bilo pisano u prošlim brojevima. To je sasvim dovoljno. Osnovno je da sistem bude pouzdan da se ne kvari često. Stoga nemojte škrtariti na matičnoj ploči. Iako im cijena kreće već od 300 kn, preporuka je da uzmete originalnu Intel ploču sa chipsetom 915 GBF, koja ima novo procesorsko podnožje. Još Vam treba uređaj za čitanje disketa i preporučam CD pržilicu. Sa njom možete arhivirati mnogo brže podatke nego pomoći disketa, koje će biti možda i male po kapacitetu. Ne bi trebali koristiti taj uređaj za instaliranje raznih igrica i drugog softwarea. Kasa je preozbiljna stvara da se netko na njoj igra, jer zastoj u prodaji može koštati previše.

Monitor se obično uzima crno-bijeli 9 inčni, ali ako radite i neke druge stvari na kasi osim izdavanja računa, onda ipak uzmite veći 17 inčni color monitor. Mala je razlika u cijeni. Ako imate mjesta za njega uzmete ga svakako. Sada se već nude i tanki mali LCD color monitori od 10,4" i 12,1", ali isto tako se može uzeti i standardni LCD color monitor od 15" ili 17", jer im je cijena dovoljno niska.

POS PISAČ

POS pisač je malo teže izabrati. Najvažnije je da ako planirate imati i drugi pisač A4 formata (za kalkulacije, R-1 računa ili druge dokumente), onda morate uzeti **serijski** POS pisač. Također, prije nego krenete u kupovinu, upitajte Vašeg programera da li njegov program ako je još uvijek u DOS verziji radi sa kodnom stranicom 852, ili ćete morati posebno naručivati pisač za stariju kodnu stranicu 437. POS pisači obično imaju obje, ali to nije slučaj sa pisačima A4, gdje se ona doplaćuje i ugrađuje po pravilu kod narudžbe pisača. Najprodavaniji POS pisači su oni najjeftiniji. Dobar je ako nemate mnogo računa i ako njegova mala brzina nije kritična. Oni nemaju mogućnost namatanja kontrolne trake, tako da se obično koristi u sistemima gdje nje nema, već se evidencija vodi kompjutorski. Ako pak želite kontrolnu traku onda je u svakom slučaju najbolje rješenje pisač koji će traku namotati u posebni spremnik. Ali mu je i cijena nešto viša. Naprodavanje marke su svakako do sada bili Star pisači, a tko traži pouzdanost uzimao je Epsona. Danas su se na tržištu pojavili i Micropos pisači koji zamjenjuju Star pisače, pošto su još jeftiniji. Ne bi trebali biti niti lošiji.

Skuplji pisač nije bačen novac, jer njegov životni vijek će biti isto tako dvostruko duži, uz mnogo više izdatih računa. To su heavy duty pisači, koje vidite u velikim supermarketima. Ako je osnovni zahtjev brzina izdavanja računa, onda je potrebno uzeti termo pisač. Imaju ih svi proizvođači. Skuplji su od onih matričnih. Račun izlazi gotovo trenutno, ali nema mogućnosti kontrolne trake. Zakon dozvoljava da kontrolnu traku ne morate imati, ako vodite evidenciju u računalu. Nekada je problem i odlaganja i čuvanja silnih kontrolnih traka, a da ne govorimo da one isto koštaju.

Postoje još i pisači koji mogu pisati i na čekove građana ili manje listove papira, koji se koriste za recimo za R-1 račune ili nešto slično.

Ladica za novac je sastavni dio svake kase i tu nema puno mudrosti. Svaka je funkcionalna. Neke su robustnije, pa će duže trajati.

Tipkovnica može biti obična najjeftinija, ali uglavnom se uzima skraćena kako bi bila iste širine kao ladica za novac. Najbolje je uzeti ipak ne neku najjeftiniju, koja će pouzdano raditi dugi niz godina bez greške. Ušteda na tipkovnici od stotinjak kuna može se već nakon nekog vremena osvetiti višestruko, tako što ćete nešto pogrešno otkucati i naplatiti. Ako je potrebno može se uzeti zaštitna folija, koja će spriječiti zastoje zbog prašine ili proljevanja tečnosti što je čest slučaj u ugostiteljskim objektima i pekarnicama. Za ugostitelje poželjno je uzeti programabilnu tipkovnicu koja povećava brzinu rada nekoliko puta. Ona ima ovisno o modelu od 32 do 128 tipki, pa i više. One se mogu programirati na taj način, da svako piće ima svoju tipku i naplaćuje se jednim potezom. Na svaku tipku se može uprogramirati obično do 5 nivoa, pa se broj artikala na taj način povećava višestruko. Neke imaju i ključ za konobara ili trgovca, tako da se stavljanjem ključa automatski zna tko je obavio prodaju. Naravno sve se plaća, pa spremite se odvojiti trostruko novca za tu opciju. Oni koji su je uzeli ne bi je nikad mjenjali.

Postoje i tipkovnice koje na sebi imaju i mali LCD display, koji zamjenjuje monitor. Ovakva kombinacija može poslužiti samo u trgovinama koje sve imaju riješeno sa bar kodom. Na takvom displeju blagajnik vidi samo naziv artikla i cijenu i eventualno šifru.

Mnogima će zatrebati i čitač magnetnih kartica, koji se može kupiti posebno, ali i u sklopu tipkovnice. Kartice mogu poslužiti za identifikaciju kupaca, prodavača i konobara. Mogu se izraditi sa logotipom i slikom kakva se želi. Na taj način postiže se bolji imidž trgovine, hotela ili restorana, a ne košta mnogo. Također ih je potrebno programirati posebnim uređajem za programiranje kartica. Možda svakome to i nije potrebno, već mogu naručiti od firme koja se bavi time već isprogramirane i sa otisnutim logotipom i slikom.

Display za kupca bio bi obavezan, ali ga uglavnom uzimaju one trgovine, koje žele svome kupcu omogućiti uvid u ono što vidi i blagajnik na svome ekranu dok radi na kasi.. Nažalost radi relativno visoke cijene od oko 1000 kuna mnogi ga zaborave uzeti.

BAR KOD ČITAČI

Danas nezamislivo raditi u jednoj trgovini bez bar kod čitača. Svi proizvodi ozbiljnih proizvođača su obilježeni bar kodom, pomoću koga se rad na kasi ubrzava višestruko. U svijetu, pa i kod nas postoji organizacija, koja dodjeljuje pojedine brojeve za bar kod određenim proizvođačima, kako bi se izbjegli isti kodovi za različitu robu. U praksi se ponekad pojavi slučaj da to nije tako, jer neki proizvođači kako bi izbjegli plaćanje minimalnih pristojbi, dodjeljuju sami svoje kodove i time stvaraju zbrku na tržištu. Bar kodova ima raznih vrsta, ali najznačajnije je znati da oni u sebi mogu nositi informacije o zemlji porijekla, proizvođaču, šifri proizvoda, njegovoj težini, serijskom broju, nazivu, datumu proizvodnje i slično.

Ako se neka trgovina i poduzeće u svom skladišnom poslovanju odluči za uvođenje bar koda, pored ubrzanja rada također se minimizira broj grešaka uzrokovanih ljudskim faktorom, te se dobiva točnije stanje.

Da bi vaša kasa ili računalo moglo pročitati što je upisano u taj čarobni niz crtica različite širine, potrebno je imati čitač kojih ima raznih vrsta, ovisno o tome koliko brzo i koliko točno želite raditi. Najjeftinije verzije su obični čitači čija je cijena oko 500 kuna i koji su dovoljno dobri za trgovine sa manjim prometom. Ne čitaju baš najbolje lošije štampane bar kodove, ali to su zaista pojedinačni slučajevi, gdje proizvođač nije vodio računa o kvaliteti ambalaže i otiska koda na njoj. Također nisu u stanju pročitati veoma male formate kodova. U praksi se pokazalo da baš i ne traju tako dugo, kao skuplje verzije, jer nisu otporni na udarce, koji se ipak dešavaju kad ispadne na pod. Isključivo su ručni, te ih morati svaki puta uzeti u ruku, te pritisnuti tipku da očita kod sa veoma male udaljenosti.

METROLOGIC

Bolje rješenje, ali i višestruko skuplje je u svakom slučaju laserski scanner. Vodeći proizvođač je Metrologic. Evo nekoliko modela koji su našli svoju primjenu u većini trgovina.

Ručni bar kod čitač je najjeftiniji model koji čita već sa udaljenosti od 30 cm. Nema potrebe pritisnati tipku kod čitanja, već prinošenjem predmeta, automatski se uključuje svjetlosni mlaz kroz koji treba usmjeriti preko bar koda. On se može fiksirati na postolje koje se isporučuje sa njim, tako da trgovac na kasi ima obje ruke slobodne. Postoji i bežični model koji može slati informacije sa udaljenosti od 9-300 metara, tako da operator na kasi ili u skladištu ne mora velike komade donositi na dohvata kabela klasičnih čitača. Sljedeća je grupa su omnidirectional scanneri, koji u sebi imaju glavu za čitanje koja rotira i gdje ne morate voditi računa kako je bar kod okrenut. Naravno kao i prethodni modeli imaju nosač tako da se mogu fiksirati na radnoj površini. Namijenjeni su tamo gdje je promet na kasi veći. Dosta olakšavaju rad. Na kraju postoje i ugradbeni čitači koji se ugrade u pult i gdje se roba samo prenosi preko njih. Nažalost u većini supermarketa trgovci prilikom čitanja prevlače predmete preko stakla, pa na taj način ga oštete, te smanje njegovu mogućnost čitanja. U tom slučaju potrebno je zamijeniti samo zaštitno staklo (80 kn) i educirati trgovce ili ugraditi čitač sa strane. Namijenjeni su tamo gdje je promet izuzetno veliki ili pak u proizvodnji.

Postoji nekoliko vrsta priključaka, te kod kupnje obratite pažnju što naručujete. Najčešći način spajanja je preko tastature, ako se radi o PC kasama. Pazite kakav konektor na tastaturi imate. Stara računala još uvijek mogu imati AT umjesto PS2 priključka. Problem se rješava i adapterom od svega deset kuna. Za neke kase potrebno je uzeti RS232 priključak.

Postoje mali i laki bežični bar kod čitači u obliku olovke, koji u sebi imaju memoriju. Obično se koriste u ugostiteljstvu, gdje konobar pravi narudžbu prevlačeći preko bar koda u svome jelovniku. Nakon napravljene narudžbe (može i za više stolova odjednom), on odlazi do kase i stavlja olovku u jedno postolje i cijelokupna narudžba se prebacuje na PC. Program će odvojiti narudžbe za kuhinju ili šank i na pisačima će ih odštampati odvojeno. Postoje čak i verzije da to konobar može radio vezom poslati, da ne dolazi uopće do šanca. Na taj način ubrzavate rad konobara (smanjujete njegov prazan hod), smanjujete vrijeme čekanja gosta, te u špicama poslužujete veći broj gostiju za isto vrijeme, a to znači povećavate zaradu. Postoje i mali ručni pokretni terminali, koji su ustvari računalo u malom, gdje samo pomoću njih, bez cjenika sa bar kodovima, možete napraviti narudžbu. Konobar ih također nosi sa sobom i sve je isto kao kod bar kod čitača-olovke. Ovakva rješenja nisu jeftina, ali se brzo otplaćuju.

Još ako imate problema sa čestim ili povremenim nestankom električne energije, potrebno je uzeti uređaj za neprekidno napajanje ili UPS. Trebao bi biti minamalo 350VA, ali poželjno je uzeti što veći, možda 500 VA. Ipak sa njim ćete moći raditi svega desetak minuta, a onda morate ugasiti računalo. Njegova

funkcija je da Vam da vremena, da sigurno ugasite računalo , kako ne biste izgubili podatke.Cijena im se kreće već od 300 kn.

Ako nemate UPS, onda makar uzmite neku prenaponsku zaštitu, koja štiti od strujnih udara i udara groma. Takve utičnice i razvodne letve možete uzeti već za nekoliko desetaka kuna, a mogu spasiti i računalo. To znači rad bez zstoja.

INTEGRIRANA RJEŠENJA

Sve više je proizvođača koja nude integrirano rješenje u kojem je obično glavni dio pored računala i touch screen monitor. To je monitor po kojem pritiskom prsta na ekranu umjesto po tipkovnici obavlja željene transakcije. S obzirom da se takva rješenja nude sa LCD monitorima, sama kasa djeluje veoma atraktivno i ne zauzima mnogo prostora, jer sam monitor je veoma tanak, a nema tipkovnica.

Bilo kakva kompjuterska kasa neće raditi bez programa za maloprodaju ili ugostiteljstvo. Na tržištu se nudi mnogo toga. Važno je da je program lak za korištenje i pouzdan, te da zadovoljava Vaše zahtjeve. Mnogi će ga softveraši i dograditi ako imate kakvu zanimljivu ideju, ali ne i besplatno. Stari programi rade pod DOS operativnim sistemom, a novi pod Windowsima,za koje morate platiti Microsoftu licencu za korištenje. Najbolje je kupovim računala odmah uzeti i Windowse XP. Time ste zadovoljili i zakon, a i rješili sebi probleme poslije sa inspekcijsama koje kontroliraju i taj segment.

Većina firmi koje imaju prodajna mjesta na više lokacija ima jedan veliki problem , koji se danas veoma lako rješava. Kako sva prodajna mjesta povezati u jednu cjelinu. Nekada se to radilo slanjem disketa poštom ili slanjem podataka nekoliko puta dnevno pomoću Inteneta. Prebacivale su se cijene, kalkulacije, zaduženja, primke, otpremnice, stanje zaliha, izvještaji o prodaji. To se radilo jednom dnevno ili najboljem slučaju nekoliko puta na dan. Danas ADSL rješava sve to uz minimalne troškove. I možete cijelo vrijeme biti **online** ili imati ažurne podatke. Da pojasnim. Ono što se dešava u centrali, mogu istog trenutka vidjeti i zaposleni u dislociranim trgovinma, skladištima, uredima. Vrijeme provedeno na Internetu se ne naplaćuje, već samo plaćate odabrani ADSL paket. Količina informacija koja se prenosi ovim transakcijama nije tolika da se morate bojati visokih računa. Cijena potrebne opreme je minimalna. Loša stavr je što ADSL još uvijek nije moguće dobiti na svakoj lokaciji, alimreža se svakim danom širi.